

ÁBRAHÁM, L. & BOCSKAI, J.

Szikes talajaink hasznosítása és javítása

Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet, Budapest, 1971

Hazánk mezőgazdasági művelés alatt álló területének több mint 10%-át borítják csökkent termékenyséű szikes talajok. A szikesek népgazdasági jelentősége azonban nemcsak e területekre korlátozódik, hisz a jó termékenyséű talajok között mozaikszerűen elhelyezkedő szikes talajfoltok ennél lényegesen nagyobb területen akadályozzák az egységes nagyüzemi agrotechnikát, nehezítik az intenzív irányú, korszerű mezőgazdaságfejlesztést, vagy teszik kétségesé annak gazdaságosságát. Az öntözés területi fejlesztésével a magyar Alföld sajátos viszonyai között további igen jelentős területen áll fenn a szikesedés potenciális lehetősége, amely megfelelő preventív intézkedések elmulasztása esetén a szikesedés terjedését, erősödését, elmélyülését okozhatja.

Fentiek alapján érthető, hogy a szikes talajok hasznosításának és javításának kérdése mindig a magyar talajtani kutatások egyik legjelentősebb és legfejlettebb kutatási irányát képezte. Azt a hazai talajtani tudomány legjelesebbjei művelték, az elért eredmények hazánk határain túl is ismertté és elismertté váltak. Ehhez a maguk idejében mindig korszerű, magas színvonalú kutatások, az elméleti és gyakorlati szempontból egyaránt jelentős eredmények mellett az is hozzájárult, hogy ezek az eredmények különböző szinteken és különböző formákban, de igen széleskörűen ismertetésre is kerültek, a témára vonatkozó hazai szakirodalom igen gazdag.

Ezért nem kis feladatra vállalkozott ÁBRAHÁM LAJOS és BOCSKAI JÓZSEF, amikor az Országos Mezőgazdasági Minőségvizsgáló Intézet kiadványsorozatában (főszerkesztő: GEREI LÁSZLÓ), SZABOLCS ISTVÁN szerkesztésében, „Szikes talajaink hasznosítása és javítása” című munkájukat megjelentették azzal a céllal, hogy összefoglalják az utóbbi 10—15 év ezirányú kutatási eredményeit és a korszerű szikjavítás és szikhasznosítás alapelveinek és módszereinek összefoglalásával közvetlen

segítséget nyújtsanak az e területen dolgozó mezőgazdasági szakembereknek.

Különösen indokoltá tette a munka megjelentetését, hogy az utóbbi 10—15 év alatt mélyreható változások következtek be a mezőgazdaság szerkezetében, a mezőgazdaság fejlesztési alapelveiben (kollektivizálás, intenzifikálás, gazdaságosság stb.), jelentős mértékben nőtt a termelési színvonal (gépesítés, műtrágyázás, öntözés, intenzív fajták stb.), sok tapasztalat halmozódott fel a nagyüzemi szikjavítás vonatkozásában, ugyanakkor a szikkutatás új elméleti megállapításai számos eddig kevésbé ismert, vagy elhanyagolt jelenséget tisztáztak. Mindez együtt új beállításba helyezte a szikes talajok hasznosítását és javítását, számos eddig eredményes és széleskörűen használt módszert tett túlhaladottá és egy új meliorációs szemléletet tesz szükségessé.

Az új szemlélet most forr, most van kialakulóban, teljes, véglegesen kikristályosodott és maradéktalanul következetes kifejtését tehát nem várhatjuk ÁBRAHÁM és BOCSKAI munkájától. A múlt hagyományait kritikusan elemző, korszerű eredményeken alapuló munka azonban — mint ezt a könyv előszavában LŐRINCZ JÓZSEF is megállapítja, az új szemlélet első — sikeres — összefoglalása. Annak néhány alapvető elemét világosan kifejtik. Így pl. a szerzők leszögezik, hogy a szikes talajok javítása olyan összetett feladat, amelynek első és nélkülözhetetlen része a szikesedést kiváltó okok megszüntetése, ami hazai vonatkozásban alapvetően a drénviznyelők rendezését, a talajvíz szintjének megfelelő mélységig történő süllyesztését jelenti. Rámutatnak a komplex szikjavítás fontosságára és jelentőségére, amely az előbbi feltételek biztosítása mellett a kémiai talajjavítást, korszerű agrotechnikát (megfelelő talajművelés, mélylazítás, réteges művelés, műtrágyázás, növénymegválasztása stb.) és öntözést egyaránt magában foglalja és nem korlátozódik csak a szántott réteg

megjavítására, hanem a szikes talajszelelvény tulajdonságait elsősorban lerontó B-szint meliorációjára is kiterjed. Ugyanakkor felvetik azt a kérdést is, hogy mikor célszerű komplex javítással a szikesek gyökeres megváltoztatása, s mikor csupán kisebb beavatkozásokkal (műtrágyázás, kis adagú javítás, természetes gyepek feljavítása, öntözés stb.) azok hozamának bizonyos mértékű és bizonyos időtartamú növelése. A kérdést általában gazdaságossági elemzés, gyakran azonban csak a konkrét helyi adottságok döntik el és a szerzők a lehetőségek felvetésével értékes „választékot” nyújtanak a gyakorlati szakembereknek. A kémiai talajjavítás kérdésében a koncentrált és nagy hatékonyságú javítóanyagok mellett foglalnak állást és hangsúlyozzák a savanyúan ható talajjavítószerek alkalmazásának fontosságát. Véleményüket a korszerű szikjavítás-elméleti kutatásokra alapozzák, amelyek egyértelműen bebizonyították, hogy a mindig lúgos (többnyire erősen lúgos) B-szintek javításánál a CaCO_3 hatóanyagú javítóanyagok a CaCO_3 gyenge oldhatósága miatt nem, vagy csak igen mérsékelten érvényesülnek.

Időszerűvé teszi a munkát a nemzetközi érdeklődés is, ami a Magyarországon folyó szikhasznosítási és szikjavítási kutatások iránt megnyilvánul, illetve az a nemzetközi kooperáció, ami a Nemzetközi Talajtani Társaság Szikes Albizottságának keretén belül épp a legutóbbi időkből indult meg. Az Albizottság Európai Munkacsoportján belül 1968-ban külön Munkabizottság alakult egy „Koordinált Európai Szolonyecjavítási Program” megvalósítására, amelynek során a nemzetközi szervezetek (FAO, UNESCO stb.) támogatásával a közeljövőben közös kísérleti munka is megindul. Ehhez a munkához a könyv szintén komoly segítséget nyújt és csak sajnálni lehet, hogy az örvendetesen részletes orosz nyelvű összefoglaló mellett nem készült annak összefoglalója angol nyelven is.

A 106 szövegoldalnyi munka 9 fejezetre tagolódik. Mondanivalóját 51 táblázat egészíti ki és 22 ábra illusztrálja.

Az 1. fejezetben szikes talajaink lekezelésével, jellemzésével és osztályozásával foglalkoznak a szerzők. Megállapítják, hogy a szikesek kialakulásának körülményeit, képződési folyamatait tükröző genetikai típusok, altípusok és változatok a talaj termékenységére is jó felvilágosítást nyújtanak, a talajjavításhoz is megfelelő alapot szolgáltatnak. Közlik a magyarországi szikes talajok genetikai osztályozását és bemutatják azok földrajzi elhelyezkedését.

A 2. fejezetben a hazai szikjavítás tör-

ténetét elemzik. Bemutatják a századforduló két alapvető irányzatát a száraz és vizes szikjavítást és kitérnek a különböző kémiai javítóanyagok alkalmazásának kérdéseire.

A 3. fejezetben a szikes talajok hasznosításának általános kérdéseivel, a művelési ág megválasztásának problémájával foglalkoznak, míg a könyv további fejezeteiben tulajdonképpen a hasznosítás és javítás konkrét lehetőségeire térnek ki. A 4. fejezetben a szikes talajok természetes növényzetét írják le, illetve annak takarmányozási célra és drognövényként történő felhasználására közölnek adatokat. Előbire vonatkozóan számos szabadföldi kísérlet eredményeit is ismertetik és megállapítják, hogy megfelelő víz és tápanyag-ellátással (elsősorban N-adagolással) a természetes sziki gyeptársulások hozama jelentősen növelhető. Még jobb eredmények érhetők el megfelelő fajösszetételű mesterseges gyepek létesítésével, amelyre a könyv 5. fejezetében található hasznos tanácsok és útmutatások.

A szolonyec talajokon folyó eredményes szántóföldi növénytermesztés lehetőségeit foglalják össze a szerzők a 6. fejezetben. Foglalkoznak a szikes talajok művelésével, a természetendő növények megválasztásával, a vetésszerkezettel. A szikes talajok humusz- és tápanyagállapotának elemzése és szabadföldi kísérleteik eredményei alapján következtetéseket vonnak le a szikes szántók szerves és műtrágyázására. Ez a fejezet tartalmazza a szántóföldi műveléssel hasznosított szikes talajok kémiai és fizikai javítására vonatkozó anyagot is, amelyben a szerzők részletesen elemzik a szikes talajok kémiai javításának néhány kérdését, a javítóanyagok megválasztásának (oldhatóság, kémhatás, kísérő ionok), szükséges mennyisége megállapításának szempontjait, továbbá a kémiai javítás talajra, illetve növényre gyakorolt hatását. A szikes talajok fizikai javításának módszerei közül a melioratív és rétegesérés szántással, a szolonyecok többszintű javításával foglalkoznak részletesebben, elsősorban BOCSKAI kísérleti adatai alapján.

A könyv utolsó 3 fejezetében a szerzők a szikes talajok öntözéséről, tógazdasággal és rizstermesztéssel történő hasznosításáról, valamint fásításáról nyújtanak összefoglaló áttekintést.

A munka érdemei vitathatatlanok. A cím és a bevezetés alapján azonban az olvasónak helyenként némi hiányérzete marad. A túl széles téma, a szinte enciklopédiaszerű tematikai teljességre törekvés a jelenlegi terjedelem mellett óhatatlanul azt eredményezte, hogy egyes részek túl

vázlatosak. A bevezetésben kifejtett korszerű új koncepció sem érvényesül végig és következetesen és ennek talán a kissé túlzott és merev szerkezeti tagolás is oka, pl. a szikes talajok komplex javításának egyes elemei külön-külön szerepelnek, sőt utalás sem nagyon történik lehetséges kapcsolataikra. A munka elsősorban a szerzők saját kísérleti anyagán alapszik és e miatt természetesen az utóbbi 10—15 év ezirányú kutatásait, eredményeit nem mutatja be teljes keresztmetszetében. Ilyen tekintetben is nagyon hiányzik a munkából egy részletes irodalomjegyzék, ami a részletek iránt érdeklődő szakemberek munkáját nagyban megkönnyítette volna. Ugyancsak könnyebbséget jelentett volna az

olvasó számára az is, ha az egyes fejezetek végén a közölt adatokból, bemutatott kísérleti anyagból levont következtetéseiket röviden összefoglalták volna a szerzők.

Mindez mit sem von le az igen jó stílusban megírt, könnyen áttekinthető, érveit meggyőző adatokkal bizonyító, gazdagon illusztrált könyv értékéből, amely méltó folytatása hazai szikjavítási és szikhasznosítási szakirodalmunknak, sikerült összefoglalója új eredményeinknek, hasznos tanácsadója minden szikes talajon működő mezőgazdasági szakembernek.

VÁRALLYAY GYÖRGY

Érkezett: 1972. március 1.